

Rok 1967.

Padesáté výročí Velké říjnové socialistické revoluce připadlo na letošní rok. Dnešní, zvláště ta mladší, generace ve svém životě plném blahobytu a zábav si těžko dovede představit, jaká to byla doba před padesáti lety. Během celého roku seznamovala se veřejnost plakáty, tiskem, rozhlasem i televizí s významem této události pro Sovětský svaz i pro naši republiku. Celostátní oslavy vyvrcholily v listopadu, kdy i v naší obci v místnosti „osvěty“ se konala vzpomínka na tyto velké dny za účasti členů MNV, organizační školy a mládeže.

Správa obce. Znamením dobrého hospodáře je, že každým rokem něco zlepšil na svém svěřeném úseku. Tak to bylo i u nás. Na nejméně frekventovaném místě obce před „Záložnou“, kancelářemi JZD a „Jednotou“ byly položeny obrubníky a byl vydlážděn chodník. Ale na takové menší práce se shání pracovníci s velkými potížemi, ačkoliv se provádí díla všeobecně prospěšná. Se členy JZD se nedá při těchto pracích počítat, ti se pachtí po záhumenkách a obžínkách, aby jim něco neuteklo, a veřejné práce nakonec musí udělat stále jedni lidi jako Hrubý František a Milan, Portyš Jan, Fojt, Svačina aj.

Vodovod už má v Rájci skoro každá chalupa, ale škola neměla dosud vodovod. Tento nedostatek bylo nutno odstranit. Z podnětu ředitele školy Jaroslava Sigmunda a předsedy MNV s. Václava Entera sešla se v květnu školní komise a za odborné porady místního instalatéra J. Balcárka projednala postup práce a jen jemu nutno poděkovat, že celá práce byla mimo plán provedena během prázdnin. Ke zdaru celé akce samozřejmě přispěli rodiče školních dětí, kteří při instalaci pomáhali.

Po příjemnější pobytu našich nejmenších, i pro lepší udržení pořádku a čistoty, bylo ve školce instalováno ústřední topení. Ředitelka s. Rýznarová dovedla získat rodiče i na práce spojené s úpravou okolí školky tak, že tento kout vesnice vypadá opravdu kulturně. Radostným projevem dobré a úspěšné práce byla slavnost školky, která se konala na upravené zahradě, kde ti nejmenší předvedli své umění.

Komunikace. Stavba železnice Zábřeh-Vitošov. Leden a únor: je pro stavbu nepříznivý, ale přesto se navázal profil dráhy v lukách v leštinském katastru. Březen: upravuje se povrch profilu v „Rybníce“. Duben: bagruje se stará silnice za vodou a tímto kamením se navázal profil. Betonuje se první základ mostu při rájecké straně. Květen: profil v „Rybníce“ se přikrnuje hlínou, navázal se drobný štěrka a betonové pražce. Červen: betonuje se druhý základ mostu za vodou, šroubí se kolejnice na úseku v „Rybníce“. V lukách se dokončuje velký průtokový most. Červenec: navázal se příjezd přes dráhu u mostu směr do „Rybníka“ a na „Závodí“ a provádí se konečná úprava profilu a vyrovnání kolejí od nádraží po Sázavu. Srpen: montáž kolejnic v lukách až po Moravu, na nádraží se montuje konstrukce železničního mostu. Září: vyrovnání kolejí od Sázavy po Moravu a úprava profilu kolem základů mostu. Říjen: třináctého přijíždí po nové koleji ohromný jeřáb a klade 33 m dlouhý desetitonový most přes Sázavu. Třicátého se provádí druhá akce, tj. přesun hotového 36 m dlouhého ocelového mostu, který se klene přes řeku Moravu. Jeřáb uchopil na nádraží celý most a velmi mírnou rychlostí byl posunován lokomotivou po dráze k Sázavě. Zde musel být zdvižen nad konstrukci sázavského mostu a přepraven na druhou stranu. Listopad: prvního byl most dopraven k Moravě a položen na předem zbudované základy. V prosinci už jel po nové dráze přes dva mosty vlak s materiálem, který je potřebný pro další stavbu úseku Morava-Vitošov. Všechn materiál na stavbu dráhy byl přivážen z Vitošova a to i za špatného počasí. Není div, že silnice a celé okolí staveniště bylo nemožně rozježděné a vypadalo hrozně. Ale dnes, kdy je stavba v našem katastru hotová, dostala i silnice novou povrchovou úpravu, profil zarostl travou, celé dílo dělá spořádaný dojem. Na Vitošově práce pokračuje. Kdy bude celá dráha hotová, dnes ještě nevíme, ale až pojedou první vlak s kamením, tak to nezapomenu poznamenat.

Výstavba. Zemědělský sektor přispěl k změně pohledu na naši obec tím, že vystavěl dvě velké ocelové kolny. S výstavbou první bylo započato již v lednu. V březnu se betonovala podlaha a zabudoval ventilátor na dosoušení plodin, v květnu se postavila dílna. Kůlna je velká a už při sklizni sena, cibule, obilí, bramborů se prokázala její užitečnost a uschování stroje v zimě a opraváři ve vytopené dílně potvrdili její potřebu. Se senem v JZD byly od založení potíže. Seno se foukalo výfukem do větších prázdných stodol, ale práce s ukládáním a odvážením byla vždy obtížná. Po dostavění první kůlny začala stavební četa betonovat základy na seník, který je za kravínem. Ocelová montovaná stavba byla brzy postavena a už počátkem září se skládala otava do nových prostorů.

Josef Bartoň z č. 6 si postavil ve dvou minulých letech nový dům a na hody se do něho nastěhoval. Těž Alois Štrampach si zvýšil nadstavbou svůj dům.

Poměry lidopisné. Letos se narodilo 8 děvčat a 2 chlapci.

Zemřeli: 11. března Barbora Vykydalová v 91 letech, 28. března Emilie Wolfová v 69 letech, 2. května Antonie Diblíková v 78 letech. 3. září kolem třetí hodiny se oběsil na klíce vrat v průjezdě hostince Ferd. Pucher, t. č. 63 roků, zaměstnanec „Jednoty“. Stalo se to po družstevních dožínkách, které se slavily na sále. 27. září zemřel náhlou smrtí rájecký rodák 45 letý Ing. Jan Jányš. Byl toho času na montáži v Sýrii. Mrtvý byl dopraven letadlem do Olomouce, kde byla kremace. 27. prosince zemřela Marie Vašíčková v 61 letech.

Poměry kulturní. Letos poprvé co naše paměť sahá, máme v Rájci jednotřídní školu a vyučuje jen jeden učitel. Způsobil to malý počet dětí v 1.-5. ročníku. Celkem je ve škole 24 dětí a pro dvoutřídní školu se požaduje nejméně 31 dětí. Učitel učí 33 hod. týdně.

I. ročník	5 dětí	20 vyučovacích hodin týdně
II. ročník	8 dětí	21 vyučovacích hodin týdně
III. ročník	4 děti	24 vyučovacích hodin týdně
IV. ročník	5 dětí	25 vyučovacích hodin týdně
V. ročník	2 děti	26 vyučovacích hodin týdně

Pro školní děti byl na jaře uspořádán zájezd do Javoříčka, Bouzova a Úsova. Potom na podzim na divadelní hru „Jesličky“.

U starší generace žen oživuje přání navštívit poutní místa a náboženské divadelní hry a filmy. Tak v červnu uspořádaly ženy JZD za vedení Marie Blankové autobusový zájezd na Svatou horu u Příbrami, klášter na Sázavě, Kutnou Horu a jiné. Dále se uspořádal dvoudenní zájezd do Žarošice u Slavkova na náboženské slavnosti,

kteř se konaly v noci. Na Turzovku se v posledních letech jelo několikrát „na černo“, tj. jede se v noci a na horu se vystupuje ještě za tmy, protože zájezdy na toto místo byly zakázány. Těž na divadelní hru „Vzkříšení“ se jezdilo do Olomouce i do Brna. U nás se tato snaha projevila 11. června, kdy byla pouť „u Antonička na Dole“. Průvod na Rájec, mohli bychom čítat na 300 osob, se seřadil na návsi. Hudba v čele hrála nábožní písně a lidi zpívali. Na místě u Antonička promluvil přítomný kněz o životě tohoto svěťce a modlitbou byla slavnost ukončena. Po pobožnosti se hrálo pro mládež k tanci. Slavnost mohla mít radostný průběh, ale počasí jí nepřálo. Přihnala se hrozivá mračna, spadlo trochu deště, ochladilo se, a proto se část lidí rozprchla. K večeru se počasí uklidnilo, a tak se hrálo, tancovalo a pilo až do jedné hodiny.

Dva nebo tři plesy, které pořádají požárníci nebo rodičovské sdružení, nemají už ten slavnostní ráz, který měly dříve. Částečně to zavinuje špatné prostředí na sále, kde jsou zamoklé stěny, vylučená okna a ubohá dekorace, na kterou nemají pořadatelé čas ani peníze. Moderní hudba je rychlá a hlučná a pro starší generaci je odpuzující. Mládež místo tance divočí a dokud není opilá, neumí se bavit. Pochopitelně za těchto okolností jsou plesy málo navštěvovány a jsou pasivní.

V naší kronice se uvádí jména osob, která jsou ve spojení s různými událostmi a funkcemi, ale v celé kronice postrádám seznam obyvatel jednotlivých domů, aby bylo zřejmo, z které usedlosti jmenovaný pochází. (Seznam je uveden v originálu II. dílu kroniky str 277-281.)

Poměry hospodářské. V současné době je zemědělská výroba stále v popředí celonárodních zájmů. Letošní velmi příznivé počasí bylo příčinou toho, že výnosy hospodářských plodin byly v celém státě nadprůměrné, ale v našem JZD byly výnosy u obilovin velmi malé. Nyní uvedu pár čísel z výroční zprávy o hospodaření JZD, která se mohou porovnat s léty minulými.

Náklady na rostlinnou výrobu	464 000 Kčs
Tržba za rostlinnou výrobu	643 000 Kčs
Náklady na živočišnou výrobu	1 144 000 Kčs
Tržba za živočišnou výrobu	1 242 000 Kčs
Tržby za práce a služby	86 000 Kčs
Celkový výnos	1 983 000 Kčs
Na normy bylo vyplaceno	770 000 Kčs
Na prémiích bylo vyplaceno	53 000 Kčs

Na prémiích bylo vyplaceno 53 000 Kčs. Od 1. 10. 1966 je zavedena pevná odměna. Norma ve III. pracovní třídě je 20 Kčs. Norma celkem 31 578 Kčs. Fond sociální a kulturní 17 000 Kčs, půda zemědělská 315 ha, půda orná 231 ha. Záhumenky společné: počet = 48, plocha = 17 ha. Záhumenky individ.: počet = 45, plocha = 24 ha. Počet trvale zaměstnaných mužů 26, žen 40. V rostlinné pracovalo mužů 9, žen 18. V živočišné pracovalo mužů 9, žen 20. Ve správě pracovalo mužů 5, ženy 2. Členů celkem 127. Rostlinná výroba vyčerpala norem 12 071, živočišná výroba vyčerpala norem 12 892. Správa (pevný plat) 105 450 Kčs

Skot celkem 279, z toho krav 163.

Průměrná dojvost na 1 ks: 1 941 l.

Vepřů celkem 420, z toho prasníc 45.

Průměr selat na 1 prasnici = 15.

Koní 7, slepic 515, průměrná snůška na 1 ks = 103.

Produkce mléka celkem 316 283 l, cena za 1 l = 2,36 Kčs.

Produkce vajec 64 000 ks, cena za 1 ks = 0,97 Kčs.

Produkce masa hovězího 269 q.

Produkce masa vepřového 238 q.

Na daních bylo zapláceno 105 000 Kčs.

Skližeň plodin	ha	ha výnos q	cena reálná za 1 q	vlastní náklady na 1q
pšenice	51	20,6	153 Kčs	132 Kčs
žito	11	20,2	161 Kčs	92 Kčs
ječmen	33	20,9	165 Kčs	89 Kčs
oves	8	28,7		104 Kčs
cukrovka	20	371	25 Kčs	18 Kčs
krmná řepa	4	1 080		7 Kčs
brambory	23	206	110 Kčs ranné, 67 Kčs pozdní	50 Kčs
řepka	9	24,7	397 Kčs	91 Kčs

Počasí. Nový rok se uvedl v bílém, kdy v přestávkách do 4. ledna napadlo 25 cm sněhu při noční teplotě do

-5 °C. Potom přituhlo a nejnižší lednová teplota byla dne desátého tj. -20 °C, v poledne -8 °C. Dále už zima nepřesáhla do konce měsíce -10 °C, kdy se střídaly dny sluneční i sněžení. Kolem 4. února se oteplilo na +4 °C, zapršelo a sníh se ztrácel. Největší únorový mráz byl čtrnáctého, kdy klesla teplota na -12 °C. Silné a až bouřlivé větry kolem šestnáctého a dvacátého druhého. Bouřka a vichřice dne dvacátého třetího měla rychlost dle Prahy 130 km/hod., svalila ploty a poškodila střechy. Počátek března byl mokry a chladný. Roztátý sníh nasýtil půdu vodou, a když se kolem desátého oteplilo na +15 °C v poledne, sníh zvláště v horách rychle tál, Morava se rozvodnila a silnice do Leštiny byla po kolena pod vodou. Studený vítr a sněhové metelice přišly dne osmáctého, dvacátého a dvacátého čtvrtého. Od dvacátého pátého stouply denní teploty na +10 °C. Počátek dubna byl velmi mokry. Sedmého hlásila Praha deště a všude stojí voda. Avšak desátého bylo ráno +8 °C, odp. +20 °C, večer +15 °C. Takže půda po povrchu oschla. Toto počasí vydrželo do sedmnáctého, do kdy je jarní obilí zaseto. Půda při setí nebyla dostatečně proschlá, jařiny později zežloutly a úroda byla slabá. První polovina května byla pohádková při teplotě +20 °C až +25 °C. Od šestnáctého se ochladilo a přišlo, takže dvacátého třetího bylo už mokro. Trávy narostlo mnoho a seno se sušilo za krásného počasí od 27. května do 2. června. Od 3. do 15. června je nestálé počasí. Období veder nastává od 17. června do 4. července, kdy při klidném počasí stoupla teplota na +28 °C až +30 °C. Já jsem byl t. č. od devatenáctého do dvacátého osmého v Paříži. V červenci se střídaly bouřky se slunečným a teplým počasím. Osmého se posekla řepka a čtrnáctého již byla kombajnem vymláčena. Dvacátého šestého, kdy začínají žně, se teplota stále zvyšuje a nejteplejší den byl 1. srpna, kdy v 21 hod. bylo +22 °C a 2. srpna ráno v 6 hodin bylo +21 °C. I když po teplých dnech přišly bouřky, následovalo hned větrné a slunečné počasí, takže mlátit se mohlo hned druhý den po dešti. Za této skoro ideální pohody se obilí sklídilo beze ztrát. Ovšem sklizeň byla malá, ačkoliv celostátní průměr byl dobrý. Počátkem září se sklízela otava za krásného počasí. Přišlo v přestávkách od osmého do patnáctého a za tu dobu popraskaly všechny švestky, kterých se letos hodně urodilo. Všechny se musely nasypat do kádí na slivovici. Od dvacátého se počasí zase zlepšilo a při teplotě až +23 °C se udrželo do 2. října. Potom teplota trochu poklesla, ale při +16 °C se udržela do sedmnáctého, kdy silný severní vítr přinesl ochlazení, a první mrazy -2 °C přišly po 20. říjnu. Tyto mírné noční mrazy trvaly i v listopadu. Přes den bylo stále mírné počasí vhodné ke sklizni řepy, která se sklízela většinou stroji. Pěticentimetrová vrstva sněhu se objevila ráno 29. listopadu na namrzlé půdě a tento sníh se udržel do 23. prosince, kde do něho přišlo. Sníh částečně roztál, ale mráz -12 °C, který přišel dvacátého osmého zastavil oblevu. Dvacátého devátého znovu sněží, takže Vánoce jsou v plné kráse.

Je samozřejmé, že za celoročního, mohli bychom říci, ideálního počasí se všechna polní práce s pomocí strojů snadno zvládla. Zvláště velká úroda byla krmné řepy a brambor. Tráva se sekla třikrát, a kdo hnojl tak i čtyřikrát.

Různé. Od dubna 1965 prodával Ferd. Pucher v „Pohostinství“ t. j. v hostinci Ferd. Neubauera. Po jeho náhlé smrti vedla prodejnu krátký čas jeho manželka a od října t. r. převzal „Pohostinství“ cizí člověk J. Kašpar.

Rok 1968.

Opět je jeden rok za námi. Po dřívějších klidných letech, kdy světové i naše státní události se celkem málo dotkly života na vesnici, přišel rok, který končí osmičkou, a který byl otřesný pro celý náš národ. Abychom pochopili všechny události, které se překotně hruly jedna za druhou, je nutno si částečně objasnit jejich příčinu. Všechna fakta, která zde uvádím, jsou vzata z projevů našich předních státníků, z tisku a rozhlasu.

V prosinci minulého a v lednu letošního roku zasedalo plénum Ústředního výboru KSČ. Na tomto zasedání se projevil rozpor v názorech na nynější hospodářskou situaci ve státě. Na jedné straně byl prezident Antonín Novotný a někteří konzervativní členi předsednictva, na druhé straně Alexandr Dubček a pokroková skupina členů ÚV KSČ. Vznikla prudká výměna názorů, při které byla ohrožena pozice prezidenta Ant. Novotného a jeho nejbližších spolupracovníků. Proto byl narychlo pozván do Prahy předseda ministrů SSSR s. Brežněv, který měl spor rozřešit. Protože viděl, že většina členů ÚV KSČ je pro pokrokový směr, nepodpořil prezidenta A. Novotného a řekl, že se nemíní vměšovat do našich vnitřních záležitostí a Prahu opustil. Tímto aktem vedení strany v čele se s. Alexandrem Dubčkem otevřelo dveře obrodnému a demokratizačnímu procesu, a postavilo se v jeho čele.

Pro objasnění současné hospodářské a politické situace uvádím zde část projevu prof. Otto Šika otištěného 5. 3. 1968 v deníku Práce.

Nová soustava dostala nezáviděníhodnou úlohu odstranit příčiny, jež vedly k tak nedobrému stavu národního hospodářství. Není ovšem v jejich silách rázem změnit celou situaci ve výrobě, která se po léta nepříznivě vyvíjela a tvořila nesmírně závažný rozhovor mezi výrobou a potřebami společnosti.

Pro názornost uvedu příklad. Naše spotřeba energie na určitý objem finální produkce je ve srovnání s průmyslově vyspělými zeměmi značně nepříznivá. Je totiž dvojnásobně větší než v těchto zemích. Takže jsme vytvořili takovou strukturu v nář. hospodářství, která je svým způsobem skutečným kolotočem výroby pro výrobu. Navíc tato výroba pro výrobu potřebovala neustále více lidí, jímž se dostávali do stále horší situace. Proč se všechno nové a progresivní tak těžko uskutečňovalo, to je opravdu v tom, že už sama kritika v této oblasti se těžce prosazovala. V našich nejvyšších stranických a státních orgánech příliš převažovaly názory, že nejdou věci měnit rychleji a že všechno musí mít takový průběh, jaký to právě má.

Není nic horšího než staré nepořádky konservovat „Věci by se daly rychleji měnit, kdyby zde nebylo soustředění konservativních názorů u vrcholných politických orgánů.“

Strana a to ani ne ústřední výbor, ale spíše předsednictvo, pořád přebírali na sebe detailní rozhodování o věcech, o nichž by měly rozhodovat jiné příslušné řídicí orgány. Strana tedy prostřednictvím některých svých orgánů a aparátů přebírala rozhodování za jiné a vyvolala skutečnou „obezličku“ – neodpovědnost všech jiných řídicích orgánů.

Každý – vláda, ministerstva ba i nižší hospodářské orgány, představitelé masových organizací předkládali svá rozhodnutí stranickým orgánům, které rozhodovaly s konečnou platností. Sám ústřední výbor mohl těžko přicházet s naléhavými problémy. Většinou byl jen orgánem, který měl schvalovat, co připravilo předsednictvo.

V předsednictvu se rozhodovalo o tom obrovském množství detailních otázek, že je nemohlo se znalostí ani posoudit. Navíc se mnohdy nemohli členové předsednictva dostatečně připravit ani dostatečně promyslet ani snad přečíst všechny materiály.

V tomto předsednictvu se prosazovala v neúměrné míře vůle hlavy strany. Snad každý z nás ví, že u jednotlivce, u něhož se koncentruje po mnoho let velká moc, může vzniknout značné sebevědomí a neochota přijímat jiné názory, určitá nevráživost na kritická vystoupení jiných apod.

Celý tento systém nedostatečné demokratičnosti ve straně, kdy ÚV ve skutečnosti nebyl nejvyšším orgánem, měl za následek značné nedostatky v uplatňování vedoucí úlohy strany.

Podobné kritické úvahy vyslovil prof. Šik i o našem zahraničním obchodě. Z důvodu, že jeho projevy byly pro všechny až moc srozumitelné a vysvětlovaly v pravdě celou hospodářskou a politickou situaci, obával se prof. O. Šik represálií a odjel v srpnu nejprve do Bělehradu a později do Švýcarska.

Hlavní myšlenky obrodného a demokratického procesu byly: 1. Svoboda slova – byl zrušen zákon o cenzuře, 2. Rehabilitace členů strany postižených v období kultu osobnosti a rehabilitace osob postižených porušováním socialistické zákonnosti. – Byl vydán zákon o rehabilitaci.

V tomto čase byla celá naše veřejnost překvapena zprávou, že generál Jan Šejna, člen zvláštního oddělení ÚV KSČ, po zpronevěře uprchl dne 26. února se svou milenkou a synem na diplomatický pas přes Jugoslávii a Itálii do USA. K tomu promluvil v televizi arm. gen. Lomský: „Dnes jsem ohromen nejen jeho šmelinářskou aférou, ale i jeho zbabělostí, když jako komunista ze strachu před trestem opustil a zradil svou vlast. Jeho čin zasluhuje největšího opovržení“.

Další událost: 14. března se zastřelil ve svém služebním autě generál plukovník Vlad. Janko. Co píše „Pařížský zpravodaj“ (otiskla Práce 15. 3.)... že podle informací byl gen. Janko pověřen provedením vojenského puče, který zorganizoval gen. Jan Šejna. Pučem mínil zpravodaj akci, jejímž cílem bylo zabránit odchodu A. Novotného z vedení KSČ.

Šejnův případ jenom urychlil proces obrody, který se již delší dobu vnucoval. Celý národ byl ve varu a i armáda se distancovala od takových velitelů, jakými byli Šejna a společníci.

Započal obrodný proces, který by nebyl měl takovou masovou živelnost a rychlý průběh, kdyby se ho nebyli chopili naši spisovatelé, studenti, ale hlavně novináři, tisk, rozhlas a televize. Vzpomínalo se na křivdy a zlo napáchané v minulých dvaceti letech za doby kultu osobnosti. Byli kritizováni někteří hospodářští vedoucí pro jejich neschopnost řídit podniky, jejich hrabivost a obohacování se na úkor společnosti. Bylo vzpomínáno, kdy lidi, kteří se odvážili kritizovat poměry, byli podezírání, umlčování, zatýkáni, křivě usvědčeni, žalářováni a někteří i popraveni. Jejich rodiny často z bytů vystěhovány a dětem znemožněny studia. Nepohodlní kněží zbaveni úřadu, zemědělci, kteří dobrovolně nechťeli vstoupit do JZD, byli označeni jako kulaci, a pro neplnění neúměrně velkých dodávek byli pokutováni, zavírání a zbaveni majetku.

O nápravě křivd z minulých let hovoří úvodníky novin Práce 26.3.

„Spravedlnost postavená na hlavu“, o životě a smrti rozhodovaly „pětky a trojky“. Vězni se celé měsíce učili nazpaměť, co všechno spáchali. Politická moc přerostla práva občanů a státní zákony. Odezva na tyto a ještě různé nezákonnosti a deformace, o kterých se dříve nesmělo mluvit, se nyní náhle projevila v duši celého národa.

Není divu, že tato obroda v našem státě měla ohlas i v zahraničí. Dne 16. 3. francouzský tisk, rozhlas a televize velmi podrobně informují o situaci v ČSSR. V komentářích jednohlasně konstatují socialistický obsah vývoje a zdůrazňují, že jde o rehabilitace a uplatnění syntézy socialismu a politické demokracie.

V souvislosti s tím byla na konferencích KSČ a jiných veřejných shromážděních vyslovována ztráta důvěry prezidentu A. Novotnému a požadováno jeho odstoupení. Dne 22. března se rozhodl s. A. Novotný pod nátlakem veřejnosti abdikovat z úřadu presidenta.

Dne 30. března 1968 zvolilo Národní shromáždění nového presidenta. Stal se jím nejváženější občan ve státě a bojovník za svobodu generál Ludvík Svoboda. Dne 10. 4. 1968 byla jmenována nová vláda ČSSR. Ovšem jinou odezvu mělo toto dění u našich východních sousedů v NDR, Polsku, SSSR, Maďarsku a Bulharsku. Tam vznikly ve vládách obavy, aby se československým obrodným procesem nenakazily ostatní socialistické státy. Vystala zde domněnka, že u nás vítězí reakce a že se připravuje kontrarevoluce. Proto se sešli v červenci představitelé jmenovaných vlád ve Varšavě, kam byli pozváni i naši přední státníci, aby zde vysvětlili naše nynější politické poměry. Naše vláda toto pozvání odmítla s poukazem na nerovné jednání 1:5, ale souhlasila, že je ochotna jednat v kteroukoliv dobu na kterémkoli místě v ČSSR.

Z varšavského jednání vyšla resoluce, která požadovala okamžité zastavení obrodného procesu a pomluv proti socialistickým státům a znovu zavedení censury. Nedlouho potom, t. j. od 29. 7. do 1. 8., konala se v Čierné nad Tisou. z podnětu sovětské vlády schůzka komunistických stran ČSSR a SSSR. Z tohoto jednání, které bylo tajné a bouřlivé, nevyšla oficiální zpráva, ale národ měl tušení, že naši představitelé zde dostali poslední napomenutí a výstrahu. Hned nato 3. 8. byla svolána do Bratislavy schůzka pěti komunistických stran, kde byly ostatní socialistické státy seznámeny

s jednáním v Čierné nad Tisou. Zdálo se, že tímto aktem je všechno nedorozumění mezi socialistickými státy vyjasněno, ale nebylo. Už tehdy věděli naši východní sousedé a věděli to i někteří naši státníci, že přijde 21. srpen 1968.

V noci z 20. na 21. srpna vnikla ze všech stran do naší republiky vojska Varšavské smlouvy, Sov. Svazu, Maďarské lidové republiky, Bulharské lidové republiky, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, a obsadili celý náš stát. Celý národ byl šokován, když se ze všech stran hrnuly tanky, letectvo a válečná technika potírat kontrarevoluci, která u nás nebyla. Naše armáda se nebránila a rozhlas vyzýval občany, aby nekladli vojskům odpor. Hlavní snahou vojsk bylo obsadit hlavní město, odstranit vládu a znemožnit vysílání zpráv. Dubček a někteří naši političtí vedoucí byli odvezeni do Moskvy, kam za nimi později přijel prezident L. Svoboda. Jednání v Moskvě trvalo čtyři dny. Bylo tajné a ještě dnes nevíme vše, co bylo ujednáno. Víme jen to, že jednání se vedlo v duchu vítězství silného nad slabým a vítězného nad poraženým. Nejdůležitější podmínka, na kterou museli naši zástupci přistoupit, je souhlas s pobytem sovětských vojsk u nás do úplné normalizace poměrů. Tuto dohodu schválila a podepsala naše vláda až v říjnu v Praze.

V těchto dnech ukázal celý český národ díky rozhlasu, který se přes všechno úsilí nepodařilo zlikvidovat, obrovskou jednotu proti násilí a věrnost novým vůdcům národa Alexandru Dubčekovi a pres. Ludvíku Svobodovi.

Místní ohlas na události byl stejný jako jinde. Okamžitě byly odstraněny směrovky na křižovatkách silnic a nahrazeny jinými, které ukazovaly do Berlína, Varšavy a Moskvy. Nápis na domech, plotech a asfaltu silnic hlásaly dobová hesla „Za Dubčka, za svobodu, okupantům ani vodu!“, „Vraťte se domů, zde není kontrarevoluce.“, „Budme mrtvou vesnicí.“ aj. Mládež dokonce přepsala silniční tabuli Rájec na Dubčekov. Lidi bezradně postávali a rokovali o zprávách, které slyšeli z legálního i kolaborantského rozhlasu. Toto vzrušení se projevilo v resoluci zasláné vládě, kterou podepsalo 300 našich občanů, kde se slibuje věrnost s. Dubčekovi, požaduje se okamžitý odchod vojsk, náhrada způsobených škod aj.

Ovšem tato rušná doba způsobila i přechodnou paniku v zásobování, protože lidé z obavy před válkou vykoupili, co se dalo.

Ale pomalu byli lidé přinuceni smířit se s novou situací. Hesla byla postupně odstraněna, část vojsk byla odvolána a sovětská vojska se před zimou nastěhovala do uvolněných kasáren.

Následkem zákona o federalizaci, podala koncem prosince naše československá vláda demisi a prezident 1. ledna 1969 jmenoval novou vládu Československé socialistické republiky.

Na letošní rok, který byl tak bohatý na události, ještě připadá další významné jubileum tj. padesátileté trvání Československé republiky.

Kulturní a školská komise MNV za předsednictví Věry Planičkové se rozhodla na schůzi 9. září oslavit významný 28. říjen 1918 odhalením pamětní desky. Za souhlasu všech složek NF, kde byla příslibena i finanční pomoc, přikročilo se k dílu. Pro pokročilý čas nemohla však být zakoupená deska natrvalo zazděna a byla umístěna na provizorní kamenný podstavec na prostranství u zvonice.

O propagaci slavnosti, která se konala za klidného podzimního odpoledne, se hlavně zasloužil místní rodák, nyní ředitel „Polygrafie“ v Lipníku Jan Maixner. Nechal natisknout vkusné vstupenky, které byly provedeny jako široké pohlednice obce Rájec s textem: „Na paměť 50. výročí vzniku Československé republiky. Rájec 28. října 1968.“ V uvedený den byla okna všech domů ozdobena velkými fotografiemi (30 x 44 cm) našich státníků pres. L. Svobody a s. Al. Dubčka. I cizí lidé, kteří toho dne projížděli naší vesnicí, byli překvapeni nebyvalým u nás nadšením. Za tuto nevšední pomoc pro zdar naší slavnosti nechtěl Jan Maixner řádnou odměnu a za to mu buď zde vysloven dík na věčné časy.

Slavnosti se zúčastnilo 243 platících občanů a všechny školní děti. Výtěžek z této slavnosti po odečtení výdajů byl uložen a je určen na vybudování trvalého památníku.

Tato slavnost se zdařila po všech stránkách. Průběh byl důstojný a klidný, vládlo sváteční a přátelské ovzduší. Zde se dokázalo, jak krásné věci se dají udělat, když se každý trochu obětuje a všichni jsou jednoho smýšlení.

Veřejný život. Předseda JZD s. Jar. Žák z Kolšova byl původně zvolen do funkce na dvě léta, ale jeho působnost v našem JZD skončila po jednom roce. Jednou v únoru toho roku byl pozván na okresní výrobní správu do Šumperka, kde se ho tázali jaký má názor na sloučení družstev JZD Rájec a JZD Zvole. Jar. Žák se obával, že sloučením by asi ztratil místo předsedy, nesouhlasil se sloučením a nevyvinul dostatečnou aktivitu přesvědčit členy o prospěšnosti sloučení.

Dne 21. února se konala na sále výroční schůze JZD, na kterou se dostavili dva členové výrobní správy, předseda sloučených družstev Sudkov a Studénky, čtyřčlenné představenstvo JZD Zvole aj. Tito svými projevy se snažili přesvědčit přítomné členy o výhodách sloučení. Byli však velice překvapeni, když přes všechna krásná slova přítomní nesouhlasili se sloučením. Po hlasování vznikla ostrá polemika s některými členy. Po tomto nezdaru vytáhla výrobní správa poslední trumpf a odvolala Jar. Žáka z funkce předsedy. J. Žák prý byl uvolněn dočasně a má se vrátit do JZD Kolšov. Nyní pracuje jako zootechnik v Dol. Studénkách.

Protože prý, dle výrobní správy, není v Rájci vhodná osoba pro funkci předsedy, přivedli sebou zástupci okresu člověka, který se nedovedl ani sám představit, ale který před tím dělal předsedu v JZD Václavov. Tomuto násilnému vnucování cizího předsedy se ovšem vzepřeli členi družstva a po dlouhém rokování byl navržen a zvolen předsedou Josef Kruš. Výroční schůze skončila zápisem, kde se zdůrazňují těžkosti a nedostatky našeho JZD a upozorňuje se, že v budoucnu nemusí naše družstvo očekávat od výrobní správy žádnou pomoc.

Ale následkem velmi příznivého počasí pro vzhůru a sklizeň byla docílená nadprůměrná úroda, byly splněny hosp. smlouvy a docílen i dobrý finanční efekt, takže výhrůžka výr. správy se minula účinkem.

Program slavnosti:

1. O 14. hodině průvod s hudbou
2. Hymna, vztyčení státní vlajky a položení věnce u pomníku
3. Uvítání a zahájení - Věra Planičková
4. Dvě minuty ticha (zvonil zvon) za padlé a odhalení pomníku
5. Pozdrav MNV, pronesl předseda Václav Enter
6. Pozdrav ONV, pronesl Ing. Petřík ze Zvole
7. Básně tří školáků
8. Projev k výročí od ředitele školy Jar. Sigmunda
9. Básně: Lud. Smékal a M. Vašíčková
10. Členové MNV zasadili u pomníku dva stříbrné smrky
11. Poděkování a odchod na sál - Koncert dechové hudby ze Zvole
 - Děti II. třídy, kulturní pásmo – učitelka Laštůvková
 - Zpěv – dospělí z Rájce a Zvole, vedla uč. Laštůvková
 - Děti II. třídy tanec – Jiřínková polka, uč. Laštůvková
 - Předání plaket: M. Vaňourkovi za první čs. odboj
L. Smékalovi za druhý čs. odboj
 - Čtení z kroniky, pasáž k 28. říjnu 1918 – Žák František
 - Koncert a volná zábava